

LHŮTA DANÁ NERONOVÍ

Zcela klidný zůstal Nero, když vyslechl poselství delfské věštiny:

„Nechť bojí se třiasedmdesáti roků.“

Radostí může užívat ještě dlouho,

je mlád – je mu teprve třicet.

Dost štěstrou lůžtu mu dává bůh,

aby se postaral o budoucí hrozby.

Do Říma se teď vrací trochu unavený,

je to však únava z příjemné cesty,

její dny byly plné požitků

v divadlech, zahradách, palestrách...

plné večerů achajských měst...

a slasti z nahých těl...

Tolik Nero. Zatím v Hispánii Galba tajně shromažďuje a cvičí své vojsko, je stár – je mu právě třiasedmdesát let.

(1918)

PO DEVÁTÉ

Půl jedné. Rychle uběhl čas od deváté, kdy jsem rozsvítil lampu a usedl. Seděl jsem tise bez knihy, mlčky. S kým bych také mluvil, sám, opuštěný v tomto domě.

Stín mého mladého těla po deváté, když jsem rozsvítil lampu, se ke mně vrátil a připomněl mi zamčené pokoje plné vůní i ztracenou rozkoš – jak smělou rozkoš! Před očima mi běžely

dnes už neznámé ulice,

zábavní podniky plné života – kdysi,

divadla a kavárny, které žily – kdysi.

Stín mého mladého těla

se vrátil a přinesl mi smutek,

zármutek příbuzných, rozchody,

city mých blízkých, city

zemřelých – kdo o nich ví?

Půl jedné. Jak uběhl čas.

Půl jedné. Jak uběhla léta.

(1918)

U VEDLEJŠÍHO STOLU

Není mu ještě dvaadvacet let,
a jsem si skoro jist, že jeho tělo
jsem poznal právě před tolika lety.

Není to milostná žádost.
Vždyť jsem sotva vkročil do kasina,
neměl jsem ještě čas pít.
Ale to tělo už znám.

Nevzpomínám si, kdy a kde to bylo,
ale vím, že jsem nezapomněl.

Ted', když usedl za sousední stůl,
je mi blízký každý jeho pohyb
a pod šaty poznávám
i to milované nahé tělo.

(1918)

68

ODPOLEDNÍ SLUNCE

Ta malá místnost, jak dobře ji znám.
Bůhví komu dnes patří, a ta sousední taky,
jsou tu teď kanceláře. Celý dům
si najaly obchodní společnosti.

Jak dobře ji znám, tu malou místnost.

Zde u dveří stávala pohovka,
před ní turecký kobereček,
tamhle polička, na ní dvě žluté vázy.
Vpravo – ne, naproti – skříň se zrcadlem.
Uprostřed pokoje stůl, na němž psával,
za ním tři pohodlné rákosové židle.
Pod oknem stávala postel,
na které jsme se tolikrát milovali.

Kde skončilo to staré harampádí?

Ano, naše postel stála pod oknem,
plazilo se po ní odpolední slunce.

...ve čtyři odpoledne jsme se rozloučili,
jen na týden... tenkrát jsem nevěděl,
že ten týden bude trvat věčnost.

(1919)

69

NEZESTÁRLA

Odbila hodina s pŕlnoci,
snad už bylo půl druhé.

V koutě krčmy
za dřevěnou přepážkou.

Byli jsme sami dva, sál byl prázdný,
petrolejka slabě blikala,
u dveří klímal ospalý číšník.

Nikdo nás nemohl vidět. Naše vášně
už hořely tak prudce,
že jsme přestali být opatrní.

Chvatně jsme obnažili svá těla,
vždyť žhavý červenec vrcholil.

Těšili jsme se svými těly
pod vyhrnutou košilí,
šestadvacetiletými
chvatně obnaženými těly.
V mé básni nezestárla.

(1919)

SYN ŽIDŮ (50 po Kr.)

Malíř a básník, atlet a diskobol,
krásný jako Endymión, Janthés, Antoniův syn,
potomek rodiny věrné synagoze.

„Mé nejmilejší dny jsou ty,
kdy se nemusím zabývat krásou,
kdy se odvracím od půvabů helénismu,
který především dbá
dokonalosti díla a pomíjivého těla.
Pak mohu být tím, čím bych chtěl
být už navždy: synem Židů, zbožných Židů.“

Přiliš vřele říká ta slova: „Být
už navždy jen synem Židů, zbožných Židů...“

A vskutku jím také nezůstal.
Hédonismus a alexandrijské umění
v něm našly oddaného syna.

(1919)

NA LODI

Jistě, ta malá podobizna
připomíná jeho tvář.

Byla načrtnuta rychlým tahem tužky
na lodní palubě jednoho omamného dne
uprostřed Jónského moře.

Podobá se mu. V mé paměti je však krásnější.
Byl až chorobně zjemnělý,
to rozsvěcovalo jeho tvář.
Zdá se mi krásnější,
když ho má paměť volá z hlubiny času.

Z hlubiny času. Všechno to bylo dávno –
skica, loď i omamný den.

(1919)

KDYŽ SE VRACEJÍ ...

Jedna svíce stačí. Její komňhavé světlo
se chvěje a hodí se k chvílím,
kdy se k nám vracejí stíny lásky.

Jedna svíce stačí. Ozáří slabě
večer můj pokoj. Budu v něm snít –
ze šera vyplují představy –
a má fantazie spatří ve snu
stíny dávných lásek přicházet.

(1920)

TYTO VERŠE

Ukojili svou hříšnou touhu,
vstali z lůžka,
rychle se beze slov oblékali.
Nenápadně – každý zvlášť – vycházejí z domu.
Jdou neklidně ulicí, jakoby s obavou,
že cosi nad nimi může vyzradit,
na jaké lůžko před chvílí klesli.

Básník však právě zbohatl.
Snad už zítra, snad pozítří a možná po letech
napíše tyto verše.

(1921)

DO SVÉHO DÍLA VLOŽIL JSEM ...

Sedím a sním. Do svého díla
vložil jsem všechny své touhy a city –
nejasné tváře, vybledlé vzpomínky,
dávné, nenaplněné lásky.
Jemu chci patřit. Dovede přivolat krásu.
Mičky nadalo smyslem můj život,
prchavé zážitky, plynoucí dny.

(1921)

VE STARÉ KNIZE ...

Do staré, málem už stoleté knihy založil kdosi mezi listy nepodepsaný akvarel. Bylo to dílo dobrého malíře, nazval je „Vidina lásky“.

Snad by se lépe hodilo – velmi smyslné lásky.

Vždyť když ses zadíval na dílo, snadno jsi pochopil myšlenku malíře. Ten jinoch na obrázku sotva patřil muži, jenž dovede milovat zdravě a řádně, jenž nikdy nepřekročí nedovolenou mez. Měl tmavohnědé hluboké oči, půvabnou krásu souměrné tváře, krásu hříšnou a svůdnou, bezchybné rty, jež probouzejí rozkoš v milovaném těle, bezchybné údy stvořené pro lože, které jen obecná morálka nazývá hříšným.

(1922)

V ZOUFALSTVÍ

Ztratil ho navždy. Ale teď hledá na rtech lhostejného nového milence jeho rty. V milostném spojení s novým milencem klame sám sebe, že je zas s ním, že se oddává jemu.

Ztratil ho navždy. Byl vůbec někdy? Řekl mu tehdy, že se chce oprostít od té neblahé chorobné vášně, od té neblahé hanebné vášně. Ještě mám čas, řekl mu, se jí zbavit.

Ztratil ho navždy. Byl vůbec někdy? Jen v představách, jen v klamně iluzi hledá jeho rty na cizích rtech. Snaží se rozdmýchat někdejší vášnivou touhu.

(1923)

DIVADLO V SIDÓNU
(400 po Kr.)

Jsem syn váženého občana – především však krásný návštěvník divadla, všude rád viděný, někdy skládám v jazyce řeckém velmi odvážné verše, jistě chápete, že je rozdvám tajně – proboha, nesmí je vidět ti v černých kutnách, co mluví jen o morálce –, verše o strašné slasti nedovolené lásky.

(1923)

DŘÍVE NEŽ ČAS JIM
ZPUSTOŠÍ TVÁŘ

Trápili se, že se tak náhle musí loučit.
Oni ne, to okolnosti tomu chtěly.
Naléhavé důvody odvedly jednoho z nich
daleko za moře – Nový York nebo Kanada...
Jejich láska už stejně nebyla to co dřív,
byla už krotší, přitažlivost se ztrácela,
přitažlivost se ztrácela tak rychle.
Rozejít se, to ovšem ještě váhali,
ale okolnosti tomu chtěly. Možná však Osud
rozhodl dobře, když je rozdělil,
dříve než vyhasl cit, dříve než Čas
jim zpustošil tvář. Tak si zůstanou v paměti
navždy krásní a navždy čtyřnadvacetiletí.

(1924)

PŘIŠEL SEM ČÍST

Přišel sem číst. Zůstaly tu ležet dvě tři knihy – dějepisci a básníci. Sotva pár minut v nich listoval, pak podlehl únavě. Teď podřimuje na mé pohovce. Má jistě rád knihy, ale je krásný a je mu třídvacet. Dnes odpoledne přemohla láska jeho krásné tělo i něžné rty. Milostná vášně se zmocnila jeho těla, které je krása sama, zmizel ten směšný stud za způsob našeho milování.

(1924)

25. ROK JEHO ŽIVOTA

Stále chodí do té putyky, kde se poznali před měsícem. Ptal se po něm, nic mu nedovedli říci. Z jejích slov pochopil – nikdo ho nezná, je zcela neznámý. Byl to jeden z mnoha pochybných mládenců, co se tu potloukají. Stále chodí do té putyky, v noci tu sedí a upřeně hledá vchod, až do zemlení hledá vchod. Snad přijde. Snad přijde dnes večer.

Tak to jde celé tři týdny, den co den. Hlava mu třesí smyslnou touhou. Na ústech utkvěly polibky, tělo chradne, jen stěží snáší ta muka, pleť stále cítí někdejší doteky a znovu touží po objetí.

Nechce se prozradit, velmi se snaží, někdy se ale přece neovládne. Ví ovšem, co mu hrozí,

už se však rozhodl. Ví už, že život
mu přinese jen hanbu a pád.

(1925)

V NUDNÉ VSI

Pracuje teď jako úředník
v zoufale nudné vsi
u obchodní firmy – čeká,
až uběhnou dva tři měsíce,
ještě dva tři měsíce, až dokončí práci
a bude se moci vrátit do města,
vrhnout se do jeho ruchu a zábav.

V nudné vsi, kde zabíjí čas,
padl večer na lůžko, dychtivý lásky,
jeho mládí hořelo tělesnou touhou,
jeho mládí toužilo po krásném vzepětí.
Ve spánku přišla rozkoš,
ve snu se zmocnil těla, po kterém toužil...

(1925)

PO KRČMÁCH

Po krčmách a nevěstincích
Bejřtů se toulám. V Alexandrii
jsem zůstat nemohl – opustil mne Tamidis.
Odešel za synem eparcha, aby získal
na Nilu vilu, ve městě palác.
V Alexandrii jsem zůstat nemohl.
Po krčmách a nevěstincích
Bejřtů se toulám. Nevázaně a
prostopášeň tu trávím svůj čas.
Zbývá mi jen neměnná krása a vůně
na pleť mého těla – dva roky mi patřil
můj Tamidis, překrásný mladík,
patřil mi zcela, ne kvůli domu, ne kvůli vile
na Nilu.

(1926)

84

V ŘECKÉM MĚSTĚ V MALÉ ASII

Zprávy o výsledku námořní bitvy
u Aktia nás jistě překvapily.
Není ale nutno skládat nový list.
Stačí změnit jméno. Tady
na konci místo „osvobodiv Římány
od ničemného Octavia,
směšné karikatury Caesara“
teď napíšeme „osvobodiv Římány
od ničemného Antonia“.
Vše ostatní se znamenitě hodí.

„Vždy vítěznému, přeslavnému,
nepřemožitelnému vojevůdci,
skvělému státníku velkých činů,
Antoniovi, jehož triumf
si náš lid všele přál“
zde, jak řečeno, změním jméno:
„Caesarovi, kterého Zeus nám daroval,
mocnému ochránci Řeků,
který vládne ctí starý řecký mrav,
který je vítán v každém řeckém kraji
a zaslouží si naši chválu
i rozsáhlé vylíčení skutků

85

v jazyce řeckém veršem i prózou,
v jazyce řeckém, jenž je nástrojem slávy“
a tak dále a tak dále. Vše ostatní se skvěle hodí.

(1926)

KNĚZ ZE SERAPEIA

Nad svým dobrým starým otcem,
který mne tolik miloval,
nad svým dobrým starým otcem pláči,
jsou to dva dny, co zemřel za svítání.

Ježíši Kriste, snažím se pevně
zachovávat příkazy svaté církve
v každém svém činu i slově
i v nejkrytějších myšlenkách.
Hnuší se mi všichni,
kteří tě popírají, ale teď pláči,
naříkám, Kriste, pro svého otce,
který byl, vyslovit to mne děsí,
knězem prokletého Serapeia.

(1926)

VELIKÝ PRŮVOD KNĚŽÍ A VĚŘÍCÍCH

Ujicemi, náměstím, branami
slavného města Antiochie
jde zástup kněží a věřících
všech stavů a řemesel.
V čele skvělého průvodu
jde krásný jinoch v bílém hávu,
v rukou do výše vztyčených drží kříž,
naši sílu a naději, svatý kříž.
Pohané, nedávno tak pyšní,
se teď nesměle a bázlivě
plíží do ústraní,
ať zůstanou daleko od nás, daleko,
dokud se nevzdají svého bludu.
Vpřed postupuje svatý kříž,
do příbytků zbožných křesťanů
přináší útěchu a radost.
Zbožně vcházejí do svých domovů
a plní radosti se mu klaní –
síle a spáse světa, našemu kříži.

Dnes jako každý rok slavíme svůj svátek,
světíme jej však radostněji,
skončila jeho vláda,

nestvůrný odpadlík
Julian už není císařem.

Modleme se teď za zbožného Joviana.
(1926)

DNY ROKU 1896

Klesl až na dno. Zavínily to vrozené všemi odsuzované sklony. Společnost tehdy byla pokrytecká. Ztratil postupně svůj malý majetek, své postavení i dobrou pověst. Bylo mu už třicet let, ani na rok nesehnal žádnou slušnou práci, jen občas si něco vydělal nezakonným a špinavým dohazovačstvím. Klesl až na dno, kdyby tě někdo s ním potkal, sotva bys tomu byl rád. Ale to je jen jedna strana mince.

Zaslouží, abychom připomněli jeho krásu. Při tomto pohledu vidíme před sebou prostého čestného chlapce, plného lásky, který z nezkoušenosti kladl nad svou čest čistou rozkoš nevinného těla.

Nad svou čest? Jistě, vždyť společnost byla pokrytecká a hloupá.

(1927)

90

DVA MLADÍCI, TAK 23, 24 LET

Je večer po desáté. Zas sedí v kavárně a čeká, co chvíli musí vejít. Je půlnoc a nikdo nepřišel. Je půl druhé – kavárna už zcela osířela. Přestal bez zájmu civět do novin, v kapse mu zůstala jediná mince, všechno už utratil za kávu, za koňak, popelník naplnil špačky, dlouhým čekáním se unavil. Hodiny samoty mu připomínaly scény zkaženého života.

Tu náhle přítel vchází do dveří, ta tam je únava i smutné myšlenky.

Přítel má radostnou zprávu, v kartách prý vyhrál šedesát lir.

Jejich půvabné tváře i kvetoucí mládí, něžná láska, již k sobě cítí, to vše ožilo a prudece vzplálo, takovou radost přinesly karty a šedesát lir.

91

Teď spěchají plni radosti, citu a odhodlání
– ne domů k váženým rodinám
(tam už je nikdo nečeká) –,
spěchají k přáteli do domu neřesti,
najímají si pokoj, platí
drahé nápoje a pijí bez míry.

Ve čtyři ráno, když začalo svítat
a všechny láhve byly prázdné,
se oddali něžnému milování.

(1927)

ANTIOCHIE, ODEDÁVNÁ ŘECKÁ

Antiochie se pyšní skvělými paláci,
krásnými ulicemi, líbezným, půvabným
okolím i množstvím
svých občanů. Vychloubá se králi,
kteří tu sídlili, vychloubá se umělci,
filosofy i bohatými, schopnými kupci.
Především však je Antiochie pyšná proto,
že byla městem odedávna řeckým,
pokrevencem Argu.

Argejští kdysi založili toto město
k počtě dcery Inachovy a nazvali je Ióné.

(1927)

DNY ROKU 1901

Byl to zvláštní mladý muž.
Přes všechnu zkaženost,
přes všechny milostné zkušenosti,
přes to, že si byl vědom
své půvabné postavy,
byly chvíle, i když
přicházely zřídka, kdy
vzbuzoval dojem nevinnosti.

Ačkoli tolikrát vyzkoušel
krásu svých dvaceti devíti let,
byly chvíle, kdy vzbuzoval
dojem mladíka, který jen neobratně
a poprvé vydává lásce panické tělo.

(1927)

OBRAZ MLADÍKA VE VĚKU DVACETI TŘÍ LET NAMALOVANÝ JEHO STEJNĚ STARÝM PŘÍTELEM

Včera v poledne dokončil obraz.
Teď si jej pozorně prohlíží.
Namaloval ho v šedém, tmavě šedém obleku,
knoflíky rozpjaté, bez vesty a kravaty,
s růžovou rozhalenou košilí,
aby byla vidět krásná, mužná hrud'.
Vlasy, jeho krásné vlasy spadají vpravo do čela
(v tom účesu našel letos zalíbení).
Náznak a opar smyslů
se snažil vyjádřit očima
a také rty... jeho ústa, jeho rty
jsou přece stvořeny pro úchvatnou lásku.

(1928)

Obětováli jsme jednou Poseidónovi,
a tehdy se stáhl a dával se jinam.
Když v nadšení jednou kdosi
pronel přání, aby naše přátelství
laskavě ochránil sám vznešený
překrásný Apollón – tu Myris zašeptal
(tichounce): „Ale beže mně.“

Křesťanští kněží se hlasitě
modlili za chlapcovu duši.
Pozoroval jsem, jak pečlivě,
s jakou úzkostlivou pozorností
chystali podle předpisů své víry
vše potřebné pro křesťanský pohřeb.
Tu se mně náhle zmocnil
podivný pocit. Nejasně jsem cítil,
jak mi Myris uniká.

Cítil jsem, že jako křesťan
už patří jen svým, že nyní
jsem pro něho cizincem, bez odvolání.
A tu mne přepadly pochyby – nezmýlil jsem se
ve svých citech a nebyl jsem pro něho cizincem
vždy?

Zděšen jsem vyběhl z hrozného domu,
prchal jsem o překot, abych byl pryč,
dříve než vzpomínku na Myrise
smaže jejích víra.

(1929)

98

JAK SLUŠELY KRÁSNĚ BÍLÉ KVĚTY ...

Šel do kavárny, kam chodívali spolu,
Tady mu přítel, jsou tomu tři měsíce, řekl:
„Nemáme ani vindru, jsme oba chudáci,
potloukáme se po levných putykách.
Reknu ti to jasně – s tebou už chodit
nebudu. Pochop, někdo má o mne zájem.“
Ten druhý mu tehdy slíbil dva obleky
a hedvábné šátky. Aby si ho zas získal,
obrátil naruby kapsy, až našel dvacet lir.
A tak šel znovu s ním, pro bídných dvacet lir,
ale nejen pro ně – i pro staré přátelství,
pro starou lásku a hluboký cit.
Ten druhý byl ale lhář a podvodník,
oblek mu koupil jen jeden, a ještě
ho musel vyžebrať tisíci prosbami.

Dnes už nestojí o žádné obleky
a už vůbec ne o hedvábné šátky,
nestojí o dvacet lir, ani o dvacet grošů.

V neděli ho pohřbili – o desáté ráno.
V neděli ho pohřbili – je to už týden.

99

Do holé rakve mu přítel hodil květy.
Jak slušely krásné bílé květy
jeho kráse, bylo mu dvaadvacet let.

Když se zešeřilo, naskytla se mu práce –
potřeboval přece jíst – právě v té kavárně,
kam chodívali spolu. S ranou v srdci
šel do smutné kavárny, kam chodívali spolu.

(1929)

OKOLÍ MÉHO DOMU

Okolí mého domu, kavárny, čtvrť,
kterou chodím léta a léta.

Vyrostla ze smutků a radostí
tolika příběhů, tolika příhod.

Jen já vím o citech, jež mne s ní pojí.

(1929)

A Ť SE POSTARAJÍ BOZI

Tak jsem teď zchudl a ztratil domov.
Antiochie, to proklaté město,
zhlitlo všechno mé jmění,
proklaté město, kde život je drahý.

Jsem však mladý a zcela zdravý,
řečtinu ovládám dokonale
(přečetl jsem Aristotela, Platóna,
všemožné řečníky, básníky, co jich jen je).
Mám i o vojenství jakési ponětí,
mám přátele mezi důstojníky žoldněřů,
trochu se vyznám i ve státní správě.
Loni jsem pobyl půl roku v Alexandrii,
vím trochu, jak to tam chodí (i to se hodí),
znám plány Kakergeta a jeho podlé úmysly.

Právě proto jsem zde,
abych sloužil této zemi,
své milované vlasti, Sýrii.

Ať mě postaví kamkoli, budu hledět
být užitečný této zemi. To je můj cíl.
Leč zabránil-li mi v tom jejich pořádky –

znám je dobře, škoda slov –
zabránil-li mi v tom, co zmožu?

Nejdřív se obrátím k Sabinovi,
a nedokáže-li mě ten hlupák ocenit,
půjdu ke Grypovi, jeho soku,
a pokud mě ani ten pitomec nebude chtít,
zamiřím za Hyrkánem.

Jeden z těch tří mě přece vezme.

Mé svědomí je klidné,
co se týče rizika volby.
Všichni tři škodí Sýrii stejně.

Co já ubožák, co zmožu?
Jsem jen chudák, musím se někam vrtnout.
Ať se postarají mocní boží
a dají nám čtvrtého, řádného státníka.
Přidám se k němu rád.

(1930)

ROKU 200 PŘ. K R.

„Alexandr, Filipův syn, a Řekové bez Sparťanů“ –

Snadno si dokážeme představit, jak málo zajímal tento nápis Sparťanů: „Bez Sparťanů.“ Dobře. Sparťané nebyli z těch, kteří by se dali vést, kteří by přijímali příkazy jen jako vážení služebníci. Spojené tažení Řeků bez spartského krále v čele? To pro ně znamenalo nic. Samozřejmě. „Bez Sparťanů.“

I to je názor. Lze jej pochopit.

Budíž. Bez Sparťanů na Graniku a pak u Issu a také v oné bitvě, v níž byla rozdracena armáda shromážděná u Arbel. Odtud vytáhli Peršané k poslední bitvě – zde je čekala zkáza.

Ze skvělého všecřekého tažení, ze slavného, vítězného tažení, proslulého a oslavovaného,

jemuž se žádné v starších dějinách nevyrovná, jsme vzešli my – náš nový, velký řecký svět.

My z Alexandrie, z Antiochie, ze Seleukeie i všichni ostatní, početní Řekové z Egypta a Sýrie, Řekové v Médii a Persii, v našich rozsáhlých državách, svými myšlenkami jsme ovládli svět, našli jsme společnou řeckou řeč a došli až do Bakter a k Indům.

Teď mluvmе o Sparťanech!

(1931)

BÁSNÍK O SOBĚ

Kavafis se nikdy neopakuje.

Zde je krátká poznámka, která je výsledkem úvahy o jeho díle: zahrnuje tři okruhy – filosofický (nebo duchovní), historický a hédonický. Historický okruh se natolik blíží okruhu hédonickému, že je nesnadné některé básně správně zařadit. Nesnadné, nikoli nemožné.

U Kavafise nenajdeme nikdy, že by se opakoval. Každá jeho báseň sděluje bez výjimky něco odlišného od ostatních básní. To je, jak známo, jedno ze zásadních pravidel Kavafisovy tvorby. Každá nová báseň přináší svému okruhu něco nového – někdy více, někdy méně. Některé básně doplňují svůj okruh, jiný nová báseň svými paprsky osvětlí pološero básně starší (světlo v jedné básni, pološero v jiné – nic tu není zbytečné, odpovídá to přísně pojaté úspornosti básnické tvorby).

U Kavafise nenacházíme opakování, vždy jen návrat k jednomu ze tří okruhů, to je k jedné z tematických kategorií. Kavafis je dobrý řemeslník, zná okruhy, v nichž je schopen pracovat, a v nich se pohybuje – jen v nich, a to zcela vědomě.

(1927)

ZÁZNAMY A LISTY Z DENÍKU

Znovu jsem zhrěšil. Není už pro mne naděje, pokud nepřestanu. Bože, pomoz mi!

(16. 3. 1897)

Při a třesu se zimou. Ulehl jsem v noci o půl třetí. Teď je půl páté... jsem u konce svých sil... s hrůzou a třásem jsem vyskočil z postele. Pomoc! Pomoc!... Mé pochyby, mé pochyby, mé pochyby!

(25. 1. 1901)

Dnes mne napadlo, že budu psát o své lásce. Ale neudělám to. Takovou moc má předsudek. Já jsem se ho zbavil, ale myslím na ty, kteří jsou dosud zotročeni a jimž by se mohl tento list dostat do rukou, a raději toho nechám. Jaká malomyslnost! Ale zapíšu tu alespoň písmeno T na znamení tohoto okamžiku.

(9. 11. 1902)

Kdo ví, jaké rozkošnické myšlenky předcházejí vzniku literárního díla! Osamělé rozkošnické myšlenky, které kazí (nebo mění) smýšlení --- Tento pocit

Nesouhlasím s názorem lidí, kteří tvrdí, že Kavafisovo dílo zůstane navždy jen záležitostí odborníků, protože je svérázné a nepřináší k žádné škole, proto zůstane okrajovým jevem a nenajde napodobitele. Kavafis je podle mého názoru ultramoderní básník, básník budoucích generací. Kromě historické, psychologické a filosofické hodnoty jeho díla budou teprve budoucí generace schopny zhodnotit tyto znaky jeho poezie: střízlivost vybroušeného stylu, který se občas stává až lakonickým, vyváženost jeho zanicení, které je projevem duchovní emocionality, výstižnost jeho obrazů, která vyplývá z jeho aristokratické povahy, jeho lehkou ironii. Budoucí generace budou totiž poznamenány pokrokem, souvisejícím s novými objevy, a subtilitou myšlení. Vzácní básníci – jako Kavafis – pak budou ve světě, který bude mnohem více přemýšlet než svět dnešní, zaujímat významné místo. Tyto úvahy mě vedou k závěru, že jeho dílo nezůstane uzavřeno v knihovnách jako historický relikt řecké literární tradice.

(1930)

je tak silný a občas tak poetický, tak krásný, že působí na slova, jejichž vznik provázal. A autor není ani po mnohaměsíčních snahách schopen ta slova přepracovat, opravit nebo změnit, protože při četbě vlastních slov se vždy znovu probouzí onen původní dojem. A tak se chová k části svého díla jako barvoslepý.

(12. 11. 1902)

Nevím, zda odchylnost dodává sílu. Někdy tomu věřím. Ale jistě je zdrojem velikosti.

(13. 12. 1902)

Muka, utrpení. Probudil jsem se a píši. Co mám dělat, co se mnou bude? ... Pomoc, jsem ztracen!

(19. 11. 1905)

Nesmyslné zákony společnosti, které nesouvisí ani s hygienou ani s duchem, svazovaly mé dílo. Nasazovaly pouta mému vyjadřování, bránily mi, abych sděloval jas a cit všem, kteří jsou jako já.

(15. 12. 1905)

Zvykl jsem si na Alexandrii a asi bych tu i zůstal, kdybych byl bohatý. A práce mě toto město omezuje.

110

Kolik nesnází, jakou tíhu přináší malé město – jak omezuje svobodu! Ale zůstal bych tu (i když si stále nejsem zcela jist, zda tu zůstat chci), je to můj domov, protože je spojen s mými vzpomínkami. Ale jak by člověk jako já – s mými svéráznými vlastnostmi – potřeboval velkoměsto! Například Londýn. Od té doby, co tam odešel R. M., myslím stále na Londýn.

(28. 4. 1907)

Líbí se mi a dojíámá mě krása lidu, krása chudých chlapců, zaměstnanců, dělníků, kramářů, prodavačů. Snad je krása odměnou za jejich námahu. Namáhavá práce a pohyb dává jejich tělům štíhlost a souměrnost. Jsou skoro vždy štíhlí. Jejich tváře, bílé, pokud pracují v obchodě, opálené dohněda, pracují-li venku, mají příjemnou poetickou barvu. Tito chlapci jsou opakem zámožných mladíků, kteří churavějí a jsou od přírody tlustí a tuční díky přejídání, pití a vyspávání. Zdá se, že v jejich odulých, vyžilých tvářích se odráží ohavnost krádeže a loupeže, ošklivost dědictví a úroků, jež vynáší.

(29. 6. 1908)

Můj život probíhá ve vlnách hédonismu, od jednoho milostného oplodnění – někdy uskutečněného – k druhému. Podstata mého díla spočívá v myšlence. Snad je

111

to tak dobře. — — Můj erotický život nachází svůj výraz, který je nejasný jen těm, kteří nic netuší. Myslíím, že neexistuje jiné vhodné pole umělecké působnosti, jemuž bych se mohl věnovat; kdyby můj erotický život vešel obecněji ve známost. — Pracuji jako staří v antice. Psali historická pojednání, filosofické traktáty, dramata s mytologickými a tragickými náměty — propadlí milostnému okouzlení — tak jako já.

(20. 6. 1910)

Problém, před nímž jsem stál od počátku své tvůrčí činnosti: může existovat umění, v němž je zcela nepřítomna žena? Mám na mysli ženu jako erotický faktor. Žena je totiž přítomna všude: v románu, ve filmu, v divadle, všude. Dokonce i v prozaických věcech všedního dne. Například na reklamě na mýdlo, zubní pastu nebo koňak se k upoutání pozornosti používá žena. Dokonce i na cigaretových obalech, všude. A přece jsem si byl jist, že lze tvořit umění bez ženy. Přetvářet v umění lze všechno, pokud to vyjádříme poctivě a pokud to spojíme s uměleckým cítem.

(1930)

POZNÁMKY

NEJNIŽŠÍ STUPEŇ (11)

Eumenés — smyšlená postava.

Theokritos — helénistický básník pocházející ze Syrakús, asi 300–260 př. Kr. Část života strávil na ptolemaiovském dvoře v Alexandrii. Jeden ze zakladatelů pastýřské idylly. V zápisu z června 1905 vzpomíná Kavafis na návštěvu mladého básníka a na rozhovor s ním, v němž poezii prohlašuje za cennější než bohatství, jí má básník obětovat vše, ona je „nejvznešenější panovnicí světa“.

DÍLA BOHŮ NIČÍME SAMI (14)

Achilleův otec Pélous, král Fthié, zabránil Thetidě, a Démofontova matka Metaneira, královna Eleusiny, zabránila Démétře, aby ohněm očistily jejich děti od osudu lidské smrtelnosti.

CHE FECE... IL GRAN RIFIUTO (15)

Verš z Danteho *Pekla* (III 60): *Ten pro zbabělost vzdal se slavných činů*, přel. F. O. Babler). Kavafis vynechal slova per viltà — pro zbabělost, ponechal jen „kdo důrazně odmítí“.

THERMOPYLY (17)

Peršané prošli r. 480 př. Kr. po zradě Efiálově průsmykem u Thermopyl, který hájil spartský král Leonidas s oddílem tří set Spartanů. Všichni zde padli.

ZTRÁTA VÍRY (18)

Peleus a Thetis – rodiče Achillovi.

Apollón – bůh světa, poezie a věstectví.

V OČEKÁVÁNÍ BARBARŮ (20)

Fiktivní událost zasazená do doby úpadku římského impéria.

SATRAPIE (28)

Artaxerxés – staroperský Artachšathra, jméno čtyř perských králů 5. a 4. st. př. Kr. V básni nejde o určité historické postavy. Myšlenka básně je v souladu se záznamem o již uvedeném rozhovoru s mladým básníkem, který si stěžuje na svou chudobu, z června 1905.

BŘEZNOVÉ IDY (29)

Podle římského kalendáře 15. březen. Před tímto datem varoval většec Julia Caesara. 15. března 44 př. Kr. sofista Artémidóros Caesara marně upozorňoval na spiknutí Brúta a Casisia, kteří pak toho dne Caesara zavraždili, když se chystal odejít do senátu.

BŮH OPOUŠTÍ ANTONIA (31)

Citát z Plútarchova životopisu Marca Antonia (kap. 75), soka Caesarova: „Té noci, asi tak o půlnoci, když bylo po měsíče ticho a sklíčenost strachem a očekáváním vzbuzená, bylo prý pojednou slyšet souladné znějící zvuky rozmanitých nástrojů a křik davu spojený s výskaním a satyrskými skočnými tanci, jako kdyby táhl z města hluchně jakýsi bakchický rej... Když o tom lidé uvažovali, zdálo se jim to znamením, že *opouští*

Antonia ten bůh, k němuž se on stále nejvíce připodobňoval a přizpůsoboval.“ Báseň se vztahuje k době, kdy Caesarův adoptivní syn Octavius obléhal Alexandrii, kterou spolu s Kleopatrou držel M. Antonius. Ochráncem Ptolemaiovců a Alexandrie byl Dionýsos.

ITHAKA (33)

Báseň vychází z motivů Homérovy *Odysseie* (7. st. př. Kr.), týkajících se dobrodružství, jež *Odysseus* prožil při návratu na rodnou Ithaku po dobytí Troje.

NEBEZPEČNÉ TOUHY (35)

Constans – bratr *Constantia II.*, vládl 337–350 po Kr. střední části římské říše. R. 350 zbaven vlády i života.

Constantius II., *Flavius Iulius* – syn *Konstantina Velikého*, římský císař 337–361.

Myrtias – smyšlená postava.

PŘÍTEL ŘEKŮ (36)

Sithaspés – smyšlená postava.

Král a Spasitel – *Basileus kai Sótér*, titul řady vládařů v hellenistickém období.

Zagros – pohoří na hranicích Médie a Babylónie, v dnešním Íránu.

KRÁLOVÉ ALEXANDRIE (38)

Báseň se týká události, k níž došlo r. 34 př. Kr.

Césarión – řecky *Kaisarión*, syn *C. Julia Caesara* a *Kleopatry*.

OROFERNÉS (49)

Ariarathos IV. – král Kappadokie. Orofermova matka byla dcerou syrského krále Antiocha III.
Stratoniké – dcera syrského krále Antiocha II., babička Orofermova.

Orofermův ochránce, Démétrios Sótér, svému chráněnci r. 157 př. Kr. pomohl vstoupit na kappadocký trůn. Orofermés se pak pokusil Démétria svrhnout.

MANUÉL KOMNÉNOS (52)

Byzantský císař 1143–1180. Autor se opírá o zprávu byzantského historika Nikéty Chóniata.

PŘED ENDYMIÓNOVOU SOCHOU (55)

Endymión – podle báje krásný lovec v pohorí Latmu v Kárii, miláček bohyně měsíce Seléné, která k němu sestupovala za měsíčních nocí a ve spánku jej líbala. Endymión si proto od Dia vyprosil věčný spánek a věčné mládí. Na Latmu východně od Milétu byla svatyně, v níž byl uctíván.

JEDEN Z JEJICH BOHŮ (56)

Seleuketa – jméno několika řeckých měst v Asii. Nejvýznamnější byla Seleukeia na Tigridu založená r. 312 př. Kr. Byla střediskem řeckého živilu v Mezopotámii.

CÉSARIÓN (62)

Syn Kleopatry a C. Julia Caesara. Báseň vychází ze zmínky v Plútarchově Životě Marka Antonia (kap. 81). Caesar na radu svých rádčů: „Několik Caesarů mít je nedobré...“ dal

Césarióna pod záminkou, že jej povolává na trůn, vylákat k sobě a po smrti Kleopatrině usmrtit.

LHŮTA DANÁ NERONOVÍ (66)

Nero – Nero Claudius Caesar, římský císař 54–68 po Kr. Spáchal sebevraždu za vzbouření císařské gardy.

Galba – Galba, Servius Sulpicius, římský císař 68/69 po Kr. Byl povolán hispánskou legií jako proticísař Neronův, v lednu r. 69 byl zavražděn.

SYN ŽIDŮ (71)

Autor klade děj do období vlády císaře Tiberia (41–54 po Kr.), který zrušil výsady alexandrijských Židů.
Janthés, syn Antoniiův – smyšlená postava.

DIVADLO V SIDÓNU (78)

Sidón – přístav ve Foinikii, dnešní Saída v Libanonu.

V ŘECKÉM MĚSTĚ V MALÉ ASII (85)

Aktion – mys v severní Akarnanii. V námořní bitvě, k níž zde došlo r. 31 př. Kr., byl Antonius poražen Octaviem, pozdějším císařem Augustem.

KNĚZ ZE SERAPEIA (87)

Serapeion – chrám egyptského boha Sarapida v Alexandrii, založený Ptolemaem I. Sótérem kolem r. 300 př. Kr. Chrám byl zničen křesťany za Theodosia I. r. 391 po Kr.

VELIKÝ PRŮVOD KNĚZÍ A VĚŘÍCÍCH (88)

Julianus – Julianus, Flavius Claudius I. zvaný Apostata, Odpadlík, římský císař 361–363 po Kr.; snažil se obnovit pohanství jako státní „helénské“ náboženství. Padl v boji proti Peršanům. *Jovianus* – římský císař 363–364 po Kr.; vrátil se ke křesťanské politice Julianových předchůdců.

ANTIOCHIE, ODEDÁVNÁ ŘECKÁ (93)

Argos – město na Peloponésu. *Inachos* – řeka v Argolidě, bůh této řeky a mytický král Argu. Jeho deeroou byla Ió, milenka Diova. Héra ji z žárlivosti proměnila v krávu, která se pak hnána střečkem přes Bospor (doslova: dobytčí brod) dostala do Asie. Ió byla později v Egyptě uctívána jako Isis. Antiochie je tu oslavována jako kolonie Argu.

MYRIS, ALEXANDRIE ROKU 340 PO KR. (96)

Myris – smyšlená postava. *Sarapis* – sv. poznámku k básni Kněz ze Serapeia.

AŤ SE POSTARAJÍ BOZI (102)

Kakergetés – doslova: „ten, kdo koná zlo“, narážka na přídomek Euergetés, „dobrodinec“, Ptolemaia VII. Euergeta II. (145–116 př. Kr.).

ROKU 200 PŘ. KR. (104)

Alexandr, Filippův syn – Alexandr Veliký, makedonský král 336–323 př. Kr. *Granikos* – řeka v Mýsii. Alexandr tu r. 334 porazil Peršany.

Issos – město v Kilikii, Alexandr tu r. 333 př. Kr. porazil perského krále Dareia III.

Arbela – Alexandr zde r. 331 př. Kr. zvítězil nad Peršany. *Baktriané* – perská satrapie mezi dnešním Afganistánem a jižním Uzbekistánem. Alexandrem byla dobytá r. 329 př. Kr. *Řekové bez Spartanů* – po bitvě na Graniku prý Alexandr poslal jako obětní dar Athéně na aténské Akropolí ukořisťenou výzbroj tří set perských bojovníků a dal tu umístit nápis „Alexandr, syn Filippův, a Řekové kromě Spartanů.“

Autor básně klade do období, kdy se už blížil římská nadvláda nad Makedonií, poté co Římané porazili Filippa V. v bitvě u Kynoskefal.

POSLEDNÍ ALEXANDRIJSKÝ BÁSNÍK

„Především, v jakém městě jsme to žili? Nač myslet, vyslovím-li to jméno – Alexandrie? – – – Pět ras, pět jazyků a tučet různých věr – – – pohlaví je tu však ještě více než pět – – – zrak i sluch až přecházejí nad tím, kolik nejrůznějšího pohlavního ukojení se tu nabízí; ani na okamžik byste je však mylně nepovažovali za štěstí. Symbolické milence svobodného helénského světa tu nahrazuje něco jiného, tak trochu oboupohlavního a obřáceného do vlastního nitra – – – celá Alexandrie je veliký vinný lis lásky, z kterého vycházejí pomatení samotáři a proroci – tedy lidé hluboce zranění ve svém pohlaví.“

Těmito slovy charakterizuje Alexandrii Lawrence Durrell, který strávil jako britský diplomat několik válečných let v Káhiře (1941–1944) a v Alexandrii (1944–1945). Přestože jeho pobyt v tomto městě byl tak krátký, dokázal se vžít do atmosféry Alexandrie první třetiny století, kdy zde žil a působil Durrellův „genius loci“ tohoto města – „náš starý básník“ Konstantinos Kavafis. Jeho verše prostupují Durrellovým románem jako jeho integrální součást, občas nezápadně dokreslují náladu některých scén. Durrell hned na začátku svého díla poukazuje na svůj cíl: „Přišel jsem sem, abych ono město znovu zbudoval ve svých myšlenkách – ony trudnomyslné končiny, kde starý básník zahlédal na všech stranách ,ohořelé trosky svého života“. A „obrysy, jež podle svých vzpomínek načrtl, propletl jmény významných lidí, kteří tu žili – Kavafise, Alexandra a Kleopatry“.

Kavafis tu jako emblém stojí vedle nejslavnějších postav řecko-římské Alexandrie.

Konstantinos Kavafis (1863–1933, někdy používal vedle otcovy příjmení i příjmení matky – Fotiadis) se narodil v Alexandrii. Pocházel z oné kdysi početné řecké komunity, jejíž kořeny sahaly do dávné minulosti, kdy řecký svět zaujímal celé východní pobřeží Egejského moře i Egypt s Alexandrií. Rodina Kavafisova otce byla původem z Konstantinopole (dnešní Istanbul), někdejšího centra mocné byzantské říše. Zde se i po pádu Konstantinopole do rukou osmanských Turků udrželo určité centrum řecké vzdělanosti při patriarchátu ve čtvrti Fanar. Proto byli nositelé této vzdělanosti označováni jako fanarioté. Ve snaze udržet doutnající jiskru řecké kultury se přimkli ke konzervativnímu udržování archaické formy jazyka a tradic ortodoxní církve. Turecký sultanát využíval znalosti této – na svou dobu poměrně velmi vzdělané – vrstvy ve službách svých zahraničně politických a obchodních aktivit. Tak se rodinám pocházejícím z tohoto prostředí dařilo vytvářet značné bohatství, navazovat kontakty se západní Evropou a dopřávat svým synům vzdělání na západních univerzitách.

Z tohoto prostředí tedy vzešel i Kavafis. Obchodní podnik jeho otce měl pobočky v Káhiře, v Londýně, v Liverpoolu i Manchesteru. Stejně jako v Konstantinopoli byl i v tehdejších Egyptě zahraniční obchod, zvláště obchod s bavlnou, v rukou Řeků. Jen v Alexandrii žilo kolem roku 1900 asi 20 000 Řeků. Kavafis si na svém původu velmi zakládal, v letech 1882 až 1909 dokonce pracoval na svém podrobném rodokmeňu z otcovy i matčiny strany. Nacházel mezi svými předky

příslušníky italské šlechty i nositele vysokých úředních i církevních funkcí.

Roku 1870 Kavafisův otec zemřel a matka odešla s mladšími ze šesti synů (Konstantinos byl z nich nejmladší) do Londýna. Zde se chlapi dostalo anglického vzdělání, se svými bratry mluvil pak vždy už jen anglicky, ale stejně dobře ovládal i franštinu. Francouzští a angličtí básníci i prozaici převládali v jeho knihovně. V šestnácti letech se Kavafis vrátil s rodinou do Alexandrie. Brzy však musili za protibritských bouří roku 1882 Egypt znovu opustit a uchýlit se k příbuzným do Konstantinopole.

Třiletý pobyt v Konstantinopoli vzbudil básníkův zájem o byzantské období řeckých dějin. Později studoval Gibbonův *Vzestup a pád římské říše*, a přestože s Gibbonovým vztahem k tomuto historickému období nesouhlasil, jak vime z jeho četných poznámek k tomuto dílu, inspirovalo jej k řadě básní. Uvedme alespoň jednu z těchto poznámek:

„O pádu císaře Attala. Téma pro hezký sonet, sonet plný smutku, jaký by byl mohl napsat Verlaine: Je suis l'empire à la fin de la décadence. Císař ztracený v gótských zmatech a zcela bezradný: melancholický císař, hrající na flétnu. Podivuhodný císař odmítnutý davem. Často mu jásalí vsťříc, ale také se mu často posmívali. Snad někdy zpíval dojmavou píseň – jakousi vzpomínku na Jónii a na dny, kdy bozi ještě nebyli mrtvi.“ Snad inspiraci z tohoto odstavce z Gibbona vznikla později básně Jónská píseň.

Kavafis jednou o sobě prohlásil, že je básník – historik. Byl „učeným“ básníkem, podobně jako římský napodobitelé alexandrijské poezie byli *poetae docti*. Kavafis k svým „histo-

rickým“ básním pečlivě studoval prameny i odbornou literaturu. Víme to ze zachovaných a nedokonalých, nebo alespoň nepublikovaných básní o Julianu Apostatovi, které se zachovaly v jeho pozůstatosti ve zvláštních složkách, jež obsahují všechny varianty, poznámky o pramenech, rozsáhlé výpisky z polemik Řehoře z Nazianzu a Theodoréta proti Julianovi i bibliografické údaje o odborné literatuře. U některých básní je poznámka, že je Kavafis neuvěřitelně, protože neměl přístup k prameni citovanému v odborné monografii, jindy dodatečně pečlivě opravil titul básně, jako tomu bylo v případě básně Julianus v Eleusíně, který podle novějšího výzkumu bádání opravil na obecnější podobu Julianus při mystériích.

Někdy ve svých básních uváděl přesné citace z antických či byzantských pramenů v původním znění ve staré řečtině. V této souvislosti je třeba se zmínit o jazyce Kavafisových básní. Jednu generaci před ním vypukl a v době jeho působení znovu v Řecku živě probíhal takzvaný „jazykový spor“ mezi přívrženci archaické *kathareusy*, „očistěného“ jazyka, a přívrženci „lidového“ jazyka *dimotiki*. Kavafis byl v tomto sporu eklektik: „Ovšemže vím, že bychom měli psát živým mluveným jazykem. Ale, umělec slova“ (tak si básník hraje s původním významem řeckého slova „logotechnis“) je povinen kombinovat krásné s živým. Patří k umění velkých autorů vkládat do vlastního textu zastaralá slova tak, aby se jejich zastaralost ztratila. Stará slova, která by v textech jiných autorů znela nevhodně, čteme u nich jako samozřejmá. Souvisí to s jernocitem a úsudkem těchto autorů, kteří vědí zcela přesně, kdy – a kdy jen – lze neobvyklý pojem použít, kdy je

stylisticky přijatelný a z jazykového hlediska nutný. V takových případech je zastaralé slovo zastaralé jen proto, že je jako takové označováno. Ale autor je vzkrísil, protože to jeho styl vyžadoval. Takové slovo není vykopaná mrtvola – –, ale krásné tělo probuzené z dlouhého a osvěžujícího spánku“. Víme, že Kavafis nosnost a srozumitelnost takových slov nenápadně zkoušel v konverzaci v alexandrijských kavárnách nebo při náhodných setkáních na ulici. Chápal řečtinu jako jazyk jednotný od starověku po novou dobu, jehož diferencovanost obohacuje slovní zásobu a ponechává básníku možnost volby takového výrazu, který sám považuje za nejvhodnější. Jeho archaismy dávají básním s historickými tématy zvláštní, v překladu těžko napodobitelný ráz. Z nedokonalých a několikrát přepisovaných básní, uložených v Kavafisově archivu, víme, jak pečlivě hledal slova, aby nedocházelo k jejich opakování, jak se bránil hiátu, styku samohlásky na konci slova a na začátku slova dalšího, jak počítal slabiky a všiml si i interpunkce.

Kavafis jako první použil v řecké poezii volný verš, ve většině případů se vzdal rýmů a musel se bránit kritikům, jimž taková poezie připadala nedokonalá: „Možná si myslíte, že poezie je technická záležitost a že nežije přirozeným životem jako každé umění. Vy mi na to řeknete: a co verš? Ale copak ten neexistuje už v naší konverzaci? Copak my (Řekové) nemluvíme většinou veršem, a to veršem jambickým? Jen pozorně naslouchajte a zjistíte to sám.“ Svou poezii snad obhájuje i v básni Byzantský šlechtic píše verše ve vyhnanství:

Jen nedbalí necit' tvrdí, že jsem nedbalý.
Vždyť ve vážných věcech vždy jsem byl
pečlivý, velmi pečlivý a tvrdím,
že nikdo nezná lépe než já
Otce a Písmo i závěry sněmů.

A tady v nudném vyhnanství,
co nevhodného na tom,
že skládám básně o šesti či osmi verších,
že těší mne smyšlené báje
o Hermovi, Apollónovi a Dionýsovi,
o hrdinech z Thesálie a Peloponésu,
že o nich skládám bezchybné jamby,
jaké, dovolte mi říci, vzdělanci
v Konstantinopoli skládat už neumějí.

Právě pro přirozenost jambického rytmu v řečtině vnímáme
Kavafisův vers téměř jako prózu.

Zmínili jsme se o Kavafisových básních na historické ná-
měty. V určité fázi své tvorby autor sám rozdělil své básně
do tří skupin. Chápal je jako básně filosofické, historické
a hédonistické. V řadě případů se ovšem historické básně
překrývají s hédonistickými. Z dokladů zachovaných v Ka-
vafisově archivu víme, že se básník pokoušel historické bás-
ně rozřadit do chronologických cyklů pod tituly *Starověké*
dný, *Počátky křesťanství* a *Byzantské dný*. Snad tyto cykly
měly jednou být jakousi analogií k historickým cyklům, jaké
psali V. Hugo nebo u nás J. Vrchlický a J. S. Machar. Kavafis
však neměl smysl pro rozsáhlejší básnické útvary. Nazvali-li

jíme ho „alexandrijským“ básníkem, nechápeme tento výraz
jen jako geografické určení, ale i jako charakteristiku jeho
poezie, jíž připomínal ty alexandrijské básníky helénistic-
kého období, jejichž heslem bylo „mega biblion, mega kakon“
– „velká kniha, velké zlo“. Podobně jako oni Kavafis své
básně neustále piloval a upravoval. Počínaje rokem 1904 je
vydával na jednotlivých listech, jež rozdával – snad někdy
tajně (vzpomeňme si na básně *Divadlo* v Sidónu) – svým
přátelům, a až později tyto listy spojoval do malých svazečků
o různém počtu básní. Na vlastní náklad tak až do roku 1932
vydal dvanáct sešitků o různém počtu exemplářů. V průběhu
let 1905 až 1932 tak rozdál přátelům a jiným zájemcům 2446
exemplářů těchto sešitků, v nichž uveřejnil celkem sto pade-
sát tři básně, poslední jím ještě autorizovaná básně vyšla
posmrtně roku 1933. Celý soubor sto padesáti čtyř básní pak
vydali z pozůstalosti Kavafisovi dědici, manželé Singopulo-
sovi. Z tohoto souboru čerpá i náš výběr. Víme, že básník
někdy během jednoho roku napsal i sedmdesát básní, ale za
hodno publikace uznal z nich jen pět. Sedmdesát pět básní,
které Kavafis nevydal, ale ani nezničil, vydal roku 1968 G. P.
Savvidis.

Kavafis ve své tvorbě neuplatňoval jen techniku alexandrij-
ských básníků, ale sahál i k jejich tématům, jak je nacházíme
například v antické sbírce epigramů *Palatinská antologie*,
z níž měl výběr i ve své knihovně. Jsou to básně zachycující
prchavé historické okamžiky nebo napodobující náhrobní ná-
pisy, ale i básně erotické. Cizí mu nebyl ani krátký dramati-
zovaný básnický útvar – mimos. Když v roce 1891 Kenyon
a v roce 1892 (1894²) Crustius vydali nové nalezený papyrus

Herondových mimiambů, oslavil to Kavafis básní, protože v nich našel kus živého helénistického světa.

Tento svět Kavafis nevnašel do moderní doby, ale vžíval se sám do doby, v níž alexandrijský vzdělanec v tichu svých pracoven bez angažovanosti v politickém životě broussil své verše, oslavující krásu mladých těl a hrozící se stárí, které tuto krásu nelitostně ničí. Jeho vztah ke křesťanství byl ambivalentní. Opěval nádhernu byzantského chrámu, ale měl i nostalgii po řecké pohanské antice, „jejíž bozi ještě nejsou mrtví“. Snad nejbližší mu byl onen raně křesťanský svět, který nacházel v Antiochii už křesťanské, ale odmítající asketismus a strohost pohanského císaře Juliana, v Antiochii křesťanské a zároveň uznávající hédonisticky krásu a životní radosti. Na historických tématech a motivech této doby mohl ukazovat své erotické a sexuální zaměření, jeho poezii inspirovala homosexualita.

V jeho verších se naopak neobjevuje nic, co by poukazovalo k naléhavým problémům soudobého řeckého světa, jak tomu bylo u básníků působících ve vlastním Řecku, které představoval především Kostas Palamas. V roce 1917 se národ rozdělil na zastánce nacionalistické Velké myšlenky, která ztotožňovala národ se státem a jeho zeměpisným prostorem, a na přívržence mnohonárodního státu jako následníka Osmanské říše a tím i někdejšího byzantského impéria. Nostalgie po onom „velkém řeckém světě Řeků z Alexandrie, Antiochie, Seleukeie, Egypta, Sýrie, Médie a Persie“ u Kavafise, potomka carhradských fanariotů, vychází najevo v básni Roku 200 př. Kr., napsané deset let po maloasijské katastrofě roku 1922, která učinila konec světu východních Řeků.

Mezník v Kavafisově tvorbě představuje rok 1902, onen záznam označený písmenem T, jehož přesný význam nám není jasný, ale jímž sděluje, že bude psát o své lásce, to jest o svém způsobu lásky. Ve svém díle pak svoje sexuální touhy zčásti sublimuje verši evokujícími krásné a zjemnělé efěby, vyznačující se souměrností údů, půvabnými rysy těla, plnými rudými rty, krásou, jíž lze přirovnat k řeckým sochám. To jsou antikizující rysy jeho poezie. Neprítomnost ženy (pokud není matkou), nepřítomnost přírody, bledá a anemická krása zemřelých patří k jejím rysům byzantským. Filosofické básně s gnómičnými závěry, někdy jenně ironizující, představují Kavafise jako básníka didaktického, ale i tento rys byl vlastní určitému žánru alexandrijské poezie.

Za svého života se Kavafis nedočkal přílišného ohlasu, věhlas mu přinesl až osud posmrtný. Dnes patří k nejpřekladanějším novodobým řeckým básníkům. V době, kdy spěl ke konci života, začíná básní Jorgose Seferise „Strofa“ nová etapa řecké moderní poezie a ještě roku 1955 si tento nositel Nobelovy ceny za poezii vzal ve sbírce *Na Kypru, kde mi bylo zvěstováno* za vzor „našeho starého básníka“.

Nechme závěrem ještě jednou promluvit Lawrence Durrella ústy Baltazara, jedné z hlavních fiktivních postav Alexandrijského kvartetu, homosexuála a v Durrellově knize jakéhosi Kavafisova dvojníka, bydlícího „v rue Lepsius v pokoji se skřipající proutěnou židlič“, tedy v někdejší bytě básníkově, v místě, které Kavafis jednou označil jako „ideální místo přebývání mezi nevěstincem, nemocnicí a chrámem“. Údajný „spoluzák a důvěrný přítel našeho básníka“ o něm hovoří vždy vře a s pochopením:

„Občas si myslím, že jsem se naučil víc, když jsem ho pozoroval, než z celého studia filosofie. To, jak dokázal dokonale využít užitečný posměch a citlivost, by mu bývalo zajistilo místo mezi svěťci, kdyby ovšem byl nábožensky založen. Z božského úradku to však byl jenom básník a často nešťastný – – – vynakládal doslova celou svou bytost, své vnitřní já, na to, aby žil. – – – Proti karteziánské zásadě „Myslím, tedy jsem“ postavil svou vlastní, která musela znít asi takhle: „Představuji si, proto tu mám své místo a jsem svobodný.““

RŮŽENA DOSTÁLOVÁ

OBSAH

Hradby	7
Starzec	8
Modlitba	9
Svíce	10
Nejnižší stupeň	11
Duše starců	13
Díla bohů ničíme sami	14
Che fece – il gran rifiuto	15
Okna	16
Thermopyly	17
Ztráta víry	18
V očekávání barbarů	20
Hlasy	22
Touhy	23
Trójané	24
Jednotvárnost	26
Město	27
Satrapie	28
Březnové idy	29
Čas se naplnil	30
Bůh opouští Antonia	31
Jónská píseň	32
Ithaka	33
Nebezpečné touhy	35
Přítel Řeků	36

Králové Alexandrie	38	Syn Židů	71
Vracej se	40	Na lodi	72
V chrámu	41	Když se vracejí...	73
Co je v tvé moci	42	Tyto verše	74
Výdal jsem se na cestu	43	Do svého díla vložil jsem...	75
Dávno	44	Ve staré knize...	76
Přísaha	45	V zoufalství	77
Jednou v noci	46	Divadlo v Sidónu	78
Jitro na mořském břehu	47	Dříve než čas jim zpusťoší tvář	79
Obraz	48	Přišel sem čist	80
Orofemés	49	25. rok jeho života	81
Manuél Komnéos	52	V nudné vsi	83
Když se probouzejí	53	Po krčmách	84
Na ulici	54	V řeckém městě v Malé Asii	85
Před Endymiónovou sochou	55	Kněz ze Serapeia	87
Večer	56	Veliký průvod kněží a věřících	88
Šedé oči	57	Dny roku 1896	90
Tak jsem se zahleděl...	58	Dva mladíci, tak 23, 24 let	91
Dny roku 1903	59	Antiochie, odedávna řecká	93
Před výlohou trafiky	60	Dny roku 1901	94
Césarion	61	Obraz mladíka ve věku	
Vzpomeň si, moje tělo	62	dvacetí tři let namalovaný	95
Poznání	64	jeho stejně starým přítelem	
Lhůta daná Neronovi	65	Myris, Alexandrie roku 340 po Kr.	96
Po deváté	66	Jak slušely krásné bílé květy...	99
U vedlejšího stolu	67	Okolí mého domu	101
Odpolední slunce	68	Ať se postarají bozi	102
Nezestárla	69	Roku 200 př. Kr.	104
	70		

Básmík o sobě	107
Záznamy a listy z deníku	109
Poznámky	113
<i>Poslední alexandrijský básník</i> (Růžena Dostálová)	121